

مومو
و داستان‌های دیگر

ایوان تورگنیف
ترجمه بابک شهاب

انتشارات وال

انتشارات حوال

تهران، صندوق پستی: ۱۷۱۵۶۶۴۶۹۳
تلفن دفتر انتشارات و مرکز پخش: ۰۲۱۳۳۳۱۵۰۳۸
www.whale-pub.com

عنوان اصلی

Иван Тургенев, Сочинения, Том 4, Повести и рассказы,
Статьи и рецензии, 1844-1854, Москва: Наука, 1980.
چاپ اول: ترجمه فارسی با عنوان عاشقانه‌های تورگنوف، لاهیتا، ۱۳۹۴

مؤمر و استان‌های دیگر

ایوان تورگنوف

ترجمه (از روس) بابک شهاب

ویراسته محمد بریه وال

مجموعه ادبیات / دبیر مجموعه: محمد جاوید

مدیر هنری: محمد باقر جاوید / طراحی کتاب: سید دیو جاوید

ناشر: انتشارات وال

چاپ اول: ۱۴۰۴

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۱۵۲-۵-۴

تورگنوف، ایوان، ۱۸۱۸-۱۸۸۳، شهاب، بابک، ۱۳۵۲-، مترجم
موضوع: داستان‌های روسی، قرن ۱۹ م. / مشخصات ظاهری: ۳۷۹ ص.
رده‌بندی کنگره: PG۳۳۳۵ / رده‌بندی دیویی: ۸۹۱/۷۳۳
شماره کتاب‌شناسی ملی: ۹۵۸۱۷۸۵

© تمام حقوق این اثر برای انتشارات وال محفوظ است. هرگونه استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن
به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست

۷	یادداشت مترجم بر چاپ دوم
۹	یادداشت مترجم
۱۹	آندری کولاساف (Andrei Kolosov, 1844)
۵۹	سه تابلو (Tri Portreta, 1846)
۱۰۱	دوئل باز (Bretyor, 1847)
۱۶۹	پتوشکف (Petushkov, 1848)
۲۳۱	مومو (Mumu, 1852)
۲۷۱	مسافرخانه (Postoyaliy dvor, 1852)
۳۳۹	سه دیدار (Tri Vstrechi, 1852)

یادداشت مترجم بر چاپ دوم

در آغاز کتابی بود با نام عاشقانه‌های تورگنیف مرکب از هشت داستان کوتاه و بلند که نشر لاهیتا در ۱۳۹۴ منتشر کرد. با تمام شدن چاپ نخست، کار را به نشر وال واگذار کردم. پیشنهاد تیزبینانه ناشر ارجمند، بر آن شدیم که کتاب را به دو بخش تقسیم کنیم: بخش اول، کتابی مجزا، شامل داستانی مهم و محبوب به نام یادداشت‌های آدم زیادی که امسال منتشر شد و بخش دوم، مجموعه‌ای از هفت داستان دیگر که هم‌اینک، با اصلاحات بسیار و ویراست جدید، در دست داریدش. کتاب را مومن نام نهادیم، برابر نام داستان بنیادین این مجموعه که در زادگاه نویسنده و تمام کشورهای روس‌زبان بسیار شناخته شده است و در برنامه درسی مدارس روسیه هم جایگاه ویژه‌ای دارد.

تورگنیف آوازه‌خوان عشقِ نافرجام و ستاینده شگفتی‌های طبیعت است؛ او روایتگر داستان غم‌بار شکستِ مفاهیمی چون زیبایی، عشق و نیکی در ستیز ازلی‌شان با زشتی، نفرت و پلشتی

است. خواننده آثار این نویسنده نام آور بی تردید به درکی ژرف تر از جهان پیرامون و مناسبات انسان ها می رسد و گامی بلند در مسیر تکامل معنوی و عاطفی اش برمی دارد.

سپاس بسیار از شما دوستان عزیز و همراهان همیشگی ام.

بابک شهاب

کرج، ۳۰ دی ۱۴۰۳

www.ketab.ir

یادداشت مترجم

ایوان سرگیویچ تورگنیف^۱، نویسنده، شاعر، نمایشنامه‌نویس، منتقد و مترجم رئالیست روس، ۲۸ اکتبر ۱۸۱۸ در آریل^۲ روسیه زاده شد. تورگنیف در مقام یکی از ادیبان کلاسیک روسیه، سهم چشمگیری در توسعه ادبیات این کشور در نیمه دوم سده نوزدهم داشت. او عضو آکادمی سلطنتی علوم روسیه در حوزه زبان روسی و دانشمند دکتر افتخاری دانشگاه آکسفورد هم بود.

دستگاه هنری ابداعی تورگنیف، تأثیر بسزایی در تعالی ادب روس داشت و بررمان نویسی اروپای غربی در نیمه دوم سده نوزدهم هم تأثیرگذار بود. تورگنیف نخستین نویسنده‌ای بود که در ادبیات روسیه، به بررسی شخصیت "انسان مدرن" دهه شصت سده نوزدهم و ویژگی‌های اخلاقی و روانی او پرداخت. او مبلغ ادبیات و هنرهای نمایشی روسیه در غرب نیز بود و واژه "نیهیلیسم" در ادب روسی، نخستین بار از دل آثار او سر برآورد.

مطالعه آثار تورگنیف در برنامه تحصیلی مدارس روسیه اجباری است. از مشهورترین آثار او در این بخش می‌توان به مجموعه یادداشت‌های یک شکارچی^۱ (۱۸۵۲)، داستان "مومو"^۲ (۱۸۵۴)، آسیا^۳ (۱۸۵۸) و رمان‌های آشیانه اشراف^۴ (۱۸۵۹) و پدران و پسران^۵ (۱۸۶۲) اشاره کرد.

"آدم زیادی" در آثار تورگنیف

به رغم اینکه "آدم زیادی" پیش از تورگنیف، در آثار گریبایدوف، پوشکین، تولستوف^۶ نیز تصویر شده بود، تورگنیف در وضوح بخشیدن به چهار ویژگی شخصیت ادبی جایگاه ویژه‌ای دارد. اصطلاح "آدم زیادی"، پس از انتشار داستان تورگنیف در ۱۸۵۰، زیر عنوان یادداشت‌های آدم زیادی^۷ رایج یافت. آنچه "آدم‌های زیادی" را از دیگران متمایز می‌کرد، قدرت اندیشه و توأمان، سستی، بحران‌های روحی، بدبینی نسبت به دنیای پیرامون و نیز ناسازگاری در کلام و رفتارشان بود. تورگنیف با خلق چولکاتورین^۸ در یادداشت‌های آدم زیادی، رودین در داستان رودین^۹ (۱۸۵۶)، مؤتسکی^{۱۰} در آشیانه

1. *A Sportsman's Sketches (Zapiski ohotnika)*

2. "Mumu" 3. *Asya*

4. *Home of the Gentry (Dvoryánskoye gnezdo)*

5. *Fathers and Sons (Otcy i deti)*

6. Alexander Griboyedov (۱۷۹۵-۱۸۲۹) نویسنده و دیپلمات روس.

7. Alexander Pushkin (1799-1837)

8. Mikhail Lermontov (۱۸۱۴-۱۸۴۱) نویسنده روس مکتب رومانتیسم.

9. *The Diary of a Superfluous Man (Dnevnik lishnego cheloveka)*

10. Chulkaturin

11. *Rudin*

12. Lavretsky

اشراف و نیزدائف^۱ در خاک بکر^۲ (۱۸۷۷) تصویر کاملی از این شخصیت ارائه داد. او در آسیا، یاکاف پاسینکف^۳ (۱۸۵۵) و مکاتبه^۴ (۱۸۴۴-۱۸۵۴) هم به این چهره پرداخته است.

قهرمان اصلی داستان یادداشت‌های آدم زیادی می‌کوشد همه احساساتش را موشکافی کند. او حتی مکتوم‌ترین طیف روان خود را نیز فرو نمی‌گذارد. "آدم زیادی" مانند هملت شکسپیر، از غیرطبیعی بودن افکار و مضمونی اراده‌اش آگاه است. او از تحلیل جانکاه درون خود لذتی غیرطبیعی می‌برد. زنان توانمند و متعالی آثار تورگنیف این چهره‌های نومیال در بگسان را به سایه می‌رانند و تلویحاً به سخره می‌گیرند.

ادیبان هم‌روزگار تورگنیف آثار او را بسیار ارزشمند می‌دانستند و آنها بسیار ستوده‌اند. بلینسکی^۵ منتقد ادبی روس، به توانایی نویسنده در به تصویر کشیدن طبیعت روسیه اشاره کرده است. گوگول^۶، او را برجسته‌ترین نویسنده عصر می‌دانست. دایرالیوف^۷ نوشته که کافی است تورگنیف در داستان‌هایش به موضوعی یا جنبه جدیدی از روابط اجتماعی اشاره کند تا بلافاصله در ذهن اقشار تحصیل کرده جامعه نمود یابد و به دغدغه همگانی بدل شود. به گفته سالتیکف-شدرین^۸، فعالیت ادبی تورگنیف برای جامعه اهمیتی برابر فعالیت نکرشوف^۹، بلینسکی و دایرالیوف داشت. ونگروف^{۱۰}، گفته

1. Nezhdanov

2. *Virgin Soil (Nov)*3. *Yakov Pasyunkov*4. *Correspondence (Perepiska)*5. *Vissarion Belinsky (1811-1848)*6. *Nikolai Gogol (1809-1852)*7. *Nikolay Dobrolyubov (۱۸۳۶-۱۸۶۱)*: شاعر، منتقد ادبی و روزنامه‌نگار روس.8. *Mikhail Saltykov-Shchedrin (۱۸۲۶-۱۸۸۹)*: نویسنده روس.9. *Nikolay Nekrasov (۱۸۲۱-۱۸۷۸)*: نویسنده روس.10. *Semyon Vengerov (۱۸۵۵-۱۹۲۰)*: منتقد ادبی روس.

است که تورگنیف چنان واقع‌گرایانه می‌نوشت که در آثارش تشخیص مرز تخیل و واقعیت بسیار دشوار است. لف تالستوی^۱ در نامه‌ای به پپین^۲ نوشت: «تورگنیف انسان بسیار خوبی است (خیلی عمیق نیست، بسیار ضعیف است؛ اما خوب و مهربان) و همیشه آنچه را در ذهن دارد و احساس می‌کند، بر زبان می‌راند.»

رمان‌های تورگنیف را نه تنها می‌خواندند که از قهرمانان آثارش در یادگاری عادی تقلید می‌کردند. در هر اثر او قهرمانی تصویر شده که سحر ظرایف زندگی و باورهای خود نویسنده است.

تورگنیف در میان ادیبان اروپای غربی هم نویسنده‌ای پراوازه بود. در دهه ۸۰ تا ۸۵۰ آثارش به آلمانی ترجمه شد و در سال‌های ۱۸۷۰ تا ۱۸۸۰ محبوب‌ترین و پرخواننده‌ترین نویسنده روس در آلمان بود. منتقدان آلمانی، او را یکی از بزرگ‌ترین نویسندگان معاصر می‌دانستند. بودنشتیت^۳، که مترجم بسیار آشنای آثار تورگنیف است، آثار او را هم‌تراز آثار بهترین نویسندگان انگلستان، آلمان و فرانسه می‌شمرد. کنسول امپراتوری آلمان، شلودویگ هوهنلو^۴ (۱۸۹۴-۱۹۰۰) که تورگنیف را مناسب‌ترین نماینده نخست‌وزیری روسیه می‌دانست، روزی درباره او چنین گفت: «من امروز، با داناترین فرد روسیه در خدمتم.»

در فرانسه از یادداشت‌های یک شکارچی^۵ استقبال گرمی شد. گی دو موپاسان^۶، تورگنیف را «انسانی بزرگ» و «نویسنده‌ای فوق‌العاده» نامید و ژرژ ساند^۷، به تورگنیف نوشت: «استاد! ما همه باید در مکتب شما درس بیاموزیم.»

1. Lev Tolstoy (1828-1910)

2. Pippin

3. Friedrich von Bodenstedt (1819-1892)

4. Chlodwig Hohenlohe (1819-1901) 5. Guy de Maupassant (1850-1893)

6. George Sand (1804-1876)

تورگنیف به سبب یادداشت‌های یک شکارچی، آشیانه اشراف و خاک بکر، در محافل ادبی انگلستان هم بسیار شناخته شده بود. خواننده غربی، شیفته پاکی عشق شخصیت زن روسی (یلنا ستاخووا)^۱ و تصویر دموکرات ستیزه‌جو (بازاژف)^۲ شده بود. تورگنیف توانست به جوامع غربی، چهره واقعی روسیه را بنمایاند و آنها را با کشاورزان انقلابیون و روشنفکران و نیز سنت‌های عظیم رئالیسم روس آشنا دند.

دختران تورگنیف

تورگنیف در زندگی شخصی، مرد خوشبختی نبود و سال‌های بسیاری را در تنهایی گذراند. تصویرها و از عشق هم حاصل همین شرایط است. آثار او پایان خوشی ندارد و آورد آثر، معمولاً غم‌انگیز است. با وجود این، هیچ‌یک از نویسندگان روس عشق را در آثار خود، همانند او پررنگ نکرد و به اندازه او، زنان روس را متعال به تصویر نکشید.

زنان در آثاری که تورگنیف در سال‌های ۱۸۵۰ تا ۱۸۸۰ خلق کرد، انسان‌هایی هستند تکامل یافته، پاک، ایشا و اخلاق‌گرا که مجموعشان، مفهوم "دختران تورگنیف" را پدید آوردند. چنین است لیزا^۳ در یادداشت‌های آدم زیادی، ناتالیا لاسونسکایا^۴ در لیزا و یلیزاوئا کالیتینا^۵ در آشیانه اشراف.

لیف تالستوی در اشاره به آفریده‌های او گفته است که تورگنیف

۱. Yelena Nikolayevna Stakhova؛ شخصیت اصلی و زن جوان رمان در آستانه فردا

(On the Eve (Nakanune, 1860)).

۲. Bazárov؛ از شخصیت‌های پدران و پسران.

3. Liza

4. Natalya Lasunskaya

5. Yelizaveta Kalitina

تصاویر شگفت‌انگیزی از زنان خلق کرده است. گفته می‌شود خود تالستوی نیز توانست در زندگی واقعی این زنان را ببیند.

علاقه به شکار

تورگنیف در زمان خود، یکی از معروف‌ترین شکارچیان روسیه بود. عشق به شکار از عمومی نویسنده، نیکالای تورگنیف، به او منتقل شده بود. نیکالای تورگنیف شناخت عمیقی از اسب‌ها و سگ‌های شکاری داشت و در تعطیلات تابستانی در سپاسکی^۱ وظیفه نگهداری از ایوان را برعهده داشت. البته آ. ای. کوفرشمیدت^۲ نیز در آموزش شکار به این نویسنده و نویسنده، او را اولین آموزگار خود نامیده است. به یمن امری که او بود که تورگنیف در سال‌های نوجوانی خود را "شکارچی مسلح نامیده حتی مادر ایوان که شکارگران را افرادی بیکار می‌دانست، به شکار با او با گذشت زمان، این گرایش به عشق بدل شد. گاه پیش می‌آمد که تورگنیف تفنگ شکاری در دست، ماه‌های متمادی استان‌های مرکزی روسیه را می‌پیمود و هزاران وزست را پشت سر می‌گذاشت. تورگنیف می‌گفت که مردم روسیه از روزگاران کهن به شکار علاقه‌مند بوده‌اند و اعتقاد داشت که شکار، با سرشت روس‌ها پیوند خورده است.

در ۱۸۳۷ تورگنیف با آفاناسی آلیفانوف^۳ که سیرت و شکارچی بود دیدار کرد که بعدها یار تورگنیف در بسیاری از شکارهایش شد. نویسنده آزادی او را در ازای هزار روبل بازخرید و آفاناسی هم در جنگل، در پنج وزستی سپاسکی — تبعیدگاه تورگنیف — سکنا گزید. او

1. Spaskiy

2. A. I. Kupfershmidt

3. Afanasy Alifanof

راوی بسیار ماهری بود و تورگنیف، اغلب به میهمانی‌اش می‌رفت و به داستان‌هایش گوش می‌سپرد. داستان "در باره بلبل‌ها" بر پایه سخنان آفاناسی نگاشته شده است؛ شخصیت او شالوده خلق پیرمالای در "پیرمالای و زن آسیابان"^۲ (در یادداشت‌های یک شکارچی) هم شد.

تورگنیف سرانجام در ۲۲ اوت ۱۸۸۳، در شصت و پنج سالگی در بوژیوا^۳ دیا به جهان فروبست؛ جسدش را با احترام به زادگاه او، پتریورک، آنجا دادند و او در برگی از تاریخ این شهر، جاودانه شد.

مجموعهٔ داستان‌های طنز و جد را با مضمون غالب "عشق" در خود دارد، که مانند داستان کوتاه از اوست. ما بی‌گمانیم که هیچ خوانندهٔ خوش‌فروحه‌ای نمی‌تواند در مسیر پرنقش‌ونگار این کتاب از چم‌وخم‌های بهره‌پزایی‌های نویسنده در پهنهٔ اجتماع، از تصویرسازی‌های کم‌نظیر از طبیعت، از تشبیهات فراوان و بهره‌گیری‌هایش از مثل‌ها و مثل‌واره‌ها، از نگاه تلخ‌وشیرینش به عشق، به ویژه عشقی ناکام، از طنز نرم، عمیق، شگه‌همند و بی‌بدیلش در پردازش فرهنگ پایگاه‌های فتودالیسم روسی و به‌تقابل‌کشاندن این فرهنگ با تجدّدگرایی خام و دوچهرهٔ خرده‌بورژوازی اروپا، به ویژه در فرانسه و آلمان، به آسانی و سبک‌بال بگذرد. امید که زبان ترجمه هم تا آنجا که در توان داشته‌ام، از پس بغرنجی‌ها و هزارنوها، بیانی تورگنیف برآمده و شایستهٔ خوانندگان باشد.

بابک شهاب

کرج، ۱۳۹۴

1. "On Nightingales" (O solov'yakh, 1854)

2. "Yermolai and the Miller's Wife" (Yermolai i mel'nichikha)

۳. Bougival: حومهٔ پاریس و در ساحل رود سین.